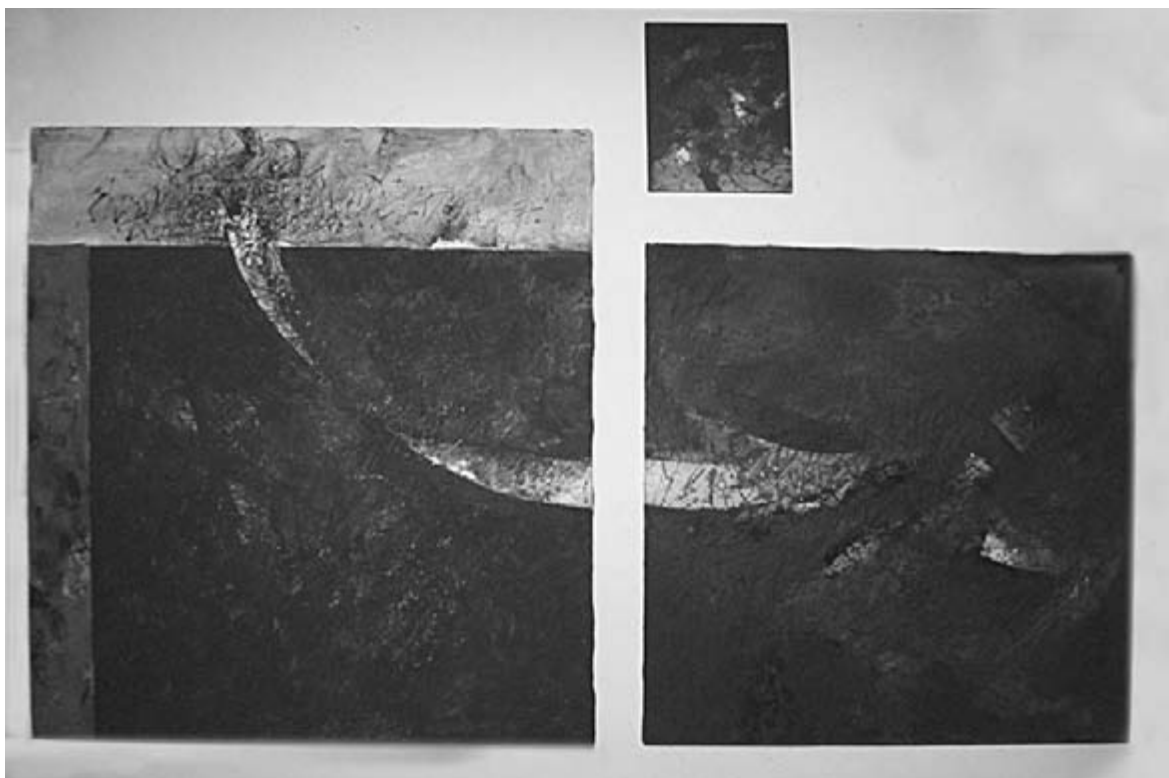

Mario Berdič

Verde viento

Akad. slik. Laszlo Nemes iz Zalaegerszega na Madžarskem, cenjen gost tako na slovenskih likovnih kolonijah kot v razstaviščih, predstavlja na svoji prvi samostojni mariborski razstavi v Art Kavarni hotela Piramida, v okviru ustvarjalnih taborov ARTAS (Umetniška domačija Soraj - Sonja in Rado Jerič), ciklus slik pod skupnim večpomenskim naslovom Zelena / Zöld. Prepoznaven abstraktno asociativen osebni slog umetnikove najnovejše faze, s pogostim sestavljanjem nosilcev v poliptihe, motivsko obsegajoč komaj prepoznavne krajine, cvetlična tihožitja, omizja in skrajno stilizirane človeške like, označuje nijansno prekipevajoč zelen kolorit z raznovrstno simboliko, četudi lahko splošni pomen zelene barve opredelimo predvsem kot življenje, naravo in zdravje (Ray Kroc: „Dokler smo zeleni rastemo, ko smo zreli pričnemo gniti.“).

Vendar pa Laslo Nemesz doživlja zeleno, sicer komplementarno rdeči barvi ognja, tudi kot simbol zemlje v kontekstu štirih filozofskih elementov, dopuščajoč opazovalcem individualno vsebinsko interpretacijo, saj ima vsak človek svojo lasten, intimen odnos do zelene. Eden najznamenitejših primerov je brez dvoma legendarna Romance somnambulo Federica Garcie Lorce: „Verde que te quiero verde. Verde Viento. Verdes Ramas...“, v zvezi s čimer lahko na Nemesevih platnih zasledimo prav tipično učinkovanje zelenega vetra, kot bo razvidno v zaključku.

Če povzamemo nekaj ikonografskih in simbolnih značilnosti v skladu z zahodnoevropsko alkimistično tradicijo, naj bi se iz prvotne kaotične mase (massa confusa) v procesu destilacije in sublimacije izločili štirje praelementi ali

quaternarius (zemlja, voda, zrak, ogenj) in sicer v krožnem gibanju (circumambulatio). Na enak način naj bi se iz praelementov v nadaljnjem procesu oblikovala prvotna tvar (prima materia), kot najčistejša in prefinjena preprostost, za razliko od nečiste in grobe kaotične mase. Na tak način se razlaga tudi kvadratura kroga, ki je simbol opusa alchymicum ali magnuma. Nadalje sestoji vsako živo bitje iz trojstva telesa, duše in duha (ternarius ali troštevličnost), ki pa doseže svojo popolnost šele v quaternariusu, vključujoč sintezo moškega in ženskega principa. Trikotnik, krog in kvadrat tako predstavljajo enotnost stvarstva, pri čemer igra pomembno vlogo disolucija ali stapljanje posameznega v splošno in obratno. Neprestanega kroženja pa ne gre razumeti samo v materialnem, marveč tudi v duhovnem in psihološkem smislu, kot kroženje od zavestnega (desna orientacija) k podzavestnemu (leva orientacija) ali od ega k non-egu. Sorodno simboliko kvadrata zasledimo tako v indijskih in kitajskih kot tudi v evropskih filozofsko religioznih sistemih, na primer v helenizmu (Hermes Trismegistos), sicer pod močnim vplivom egipčanske mistike ali v judovsko krščanskem izročilu: iz starozaveznega tetramorfa (Ezekielovo videnje) izhajajo novozavezni simboli štirih evangelistov, štirje kraki križa simbolizirajo štiri rajске reke ali štiri strani sveta, hkrati so tukaj štiri kardinalne kreposti in nenazadnje štirje praelementi, ki lahko obdajajo Jezusa Kristusa Pantokratorja ipd. V tej zvezi je treba omeniti tudi trikotnik kot simbol svete Trojice, troedinega krščanskega boga (Oče, Sin in sv. Duh). Simbolika štirih elementov je združena s pitagorejsko simboliko univerzalnega znanja v smislu aritmetične vsote prvih štirih števil (1+2+3+4), katerih vsota je število 10, torej dekada, simbol popolnosti in božanskosti. Štirje elementi hkrati predstavljajo tetrado, katere geometrijski znak je kvadrat, vendar pa so elementi razvrščeni po vrednosti števil v trikotniku oz. piramidi, kjer ima vsak svojo vrednost: zemlja (4), voda (3), zrak (2) in ogenj (1). V tetraktisovi piramidi se torej skriva popolno znanje, posamezna števila pa imajo elementarne lastnosti: ena ali ogenj je ustvarjalni duh, dva ali zrak je materija, tri ali voda je združitev duha in materije, štiri ali zemlja je ustvarjena oblika. Vendar pa sega kozmogonična simbolika

štirih elementov še dlje, na primer v judovsko izročilo, kjer se pojavi ob Davidovi šesterokraki zvezdi ali Salomonovem pečatu (v obliki dveh enakomerno prekrivajočih se enakostraničnih trikotnikov), preide pa tudi v krščansko mistiko. Kitajci združujejo po dva elementa v dualističnem kozmološkem principu: voda in zemlja predstavljata jin, zrak in ogenj pa jang. Zrak in ogenj sta moška, aktivna elementa, voda in zemlja pa ženska, pasivna elementa. Ogenj ima lahko različne oblike (plamen, strela, žarek, sonce) in veliko simboličnih, neredko antagonističnih pomenov, kot so na primer božanski, peklenski, ustvarjalni, destruktivni, žrtveni, erotični, očiščevalni, prerojevalni itn. Zrak predstavlja povezavo med nebeškimi in zemeljskimi sferami in je simbol svobodnega gibanja, letenja, zrelosti, očiščevanja in seveda dihanja, kot ene osnovnih življenjskih funkcij, pogosto pa je enačen tudi z vetrom ali osnovnim gibalom. Osnovne funkcije vode so v večini primerov zelo sorodne: Voda je izvir življenja, v njej se življenje obnavlja in tudi prečiščuje, zato imata z zemljo nekatere skupne lastnosti. Skoraj v vseh kozmogonijah je bog najprej ustvaril vodo, šele nato zemljo. Večina obrednih očiščevanj poteka v vodi ali z vodo, enako kot krščevanje. V Stari zavezi najdemo nešteto primerjav hrepenenja telesa po vodi s hrepenenjem duše po bogu (Psalm 42 - Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita anima mea desiderat ad te, Deus). Voda je simbol modrosti, vendar pa ima

lahko, kakor ogenj, tudi destruktivne lastnosti. Neredko se prepletajo lastnosti vode in krvi. Zemljo pogosto enačijo z materio primo (prst - humus) ali z maternico, iz katere se vse rojeva in v katero se tudi vrača ("Prah si in v prah se povrneš"). Da bi obrodila sadove je treba vanjo penetrirati in jo obrizgati z vodo ali s krvjo, pri čemer pridobi tudi vlogo matere (Tellus Mater). V nedrjih zemlje so skrita neizmerna bogastva, kar je razvidno tudi iz skrivnostne alkimistične formule V.I.T.R.I.O.L. (Visita Interiorem Terrae Rectificando Invenies Occultum Lapidem), kar naj bi pomenilo: obišči notranjost zemlje in s prečiščevanjem boš našel skriti kamen modrosti, pri čemer je lapis philosophicum ali zlato - aurum hkrati simbol sonca. Po nekaterih razlagah naj bi šlo tukaj za simboliko iniciacije v smislu iskanja in najdenja svojega pravega jaza v jedru lastne osebnosti, kot osnove za transmutacijo v popolnega človeka.

Navezujoč na omenjeno večplastno, tako materialno kot duhovno simboliko lahko pri Laszlu Nemesu zasledimo ustrezne analogije, še posebej pri sistematski uporabi prostorskega križa kot osnovnega kompozicijskega sistema, ki hkrati predstavlja ravni evklidski prostor, katerega likovno iluzijo je razvila renesansa, po drugi strani pa zasledimo kompozicijsko vrtinčenje (spirale, prostorski vozli), kot bi skozi umetnikove upodobitve vel zeleni veter - verde viento. Tako sta na istih, bogato reliefno strukturiranih slikovnih površinah združena kvadratast materialni svet in neevklidski, ukrivljeni svet z aluzijo na transcendentne, duhovne dimenzije. Prelivajoče se nebo, vodo in zemljo prežarja ustvarjalni ogenj - sonce, kot božanski objem večne ljubezni, manifestirajoč se v neprestanem rojevanju.

